

Vítězství? Spíše „Orbán sobě“

System, díky němuž si Fidesz udržel ústavní většinu, je účelovým volebním inženýrstvím

Strana Fidesz maďarského premiéra Viktora Orbána obhájila své výsadní postavení na maďarské politické scéně. Před léty získala necelých 53 procent hlasů, což jí umožnilo vládnout celé jedno volební období s ústavní většinou 68 procent mandátů. Předminulou neděli získala ve volbách 44 procent, což jí umožnilo získat opětovně prakticky stejně drtivou většinu (67 procent), reprezentovanou plnými 133 ze 199 mandátů.

Viktor Orbán je na základě dvou drtivých vítězství považován za v současnosti nejúspěšnějšího politika střední Evropy. Jenže jak tomu obvykle bývá, je jeho úspěch podmíněn nejen jeho schopnostmi, ale také souhrou dalších okolností.

Viktor Orbán slaví úspěchy díky své politice – mix populismu, nacionalismu, odkazu na maďarské tradice a některých velmi sporných politických kroků přinesl opětovně své ovoce. Ocitl se tak v hledáčku mnoha pozorovatelů, kteří jej podezřívají z překračování dovolených mezí – změnil ústavu, volební zákon, oslabil ústavní soud.

Neméně důležitou podmínkou fenomenálního úspěchu jsou vnější okolnosti – Maďarsko provází dlouhodobá krize dalších dvou politických táborů – liberálního a socialistického. Liberální část maďarské společnosti je bez politické reprezentace – ta se diskvalifikovala i na středoevropské postkomunistické poměry výrazně nadstandardním množstvím zejména korupčních afér. Socialisté představují relevantní konsolidující se opozici, ovšem na Orbánovu pozici zatím zaútočit nedokážou. Zčásti za to mohou vnitrostranické problémy (vzpomeňme si jen na proslulá slova socialistického premiéra Gyurcsánye „lhalí jsme ráno, lhalí jsme v poledne, lhalí jsme večer“), z velké části ale fakt, že Viktor Orbán dokázal svému konzervatismu vtisknout sociální rozměr a tím ubrat socialistům velkou část elektorátu. Místy má vládní politika až sociálně populistický rozměr – to když se Orbán rozhodl zestátnit penzijní fondy, pomoci Maďarům se splácením hypoték a podobně.

Volební inženýrství

Za volebním úspěchem Orbánova Fideszu nepochybně stojí silná, opravdu lidová podpora. Jeho 44 procent hlasů bylo získáno ve férových demokratických volbách. Otázkou ovšem zůstává, zdali ve volbách podle férového systému.

Mezi 44 procenty získaných hlasů a 67procentní většinou v parlamentu totiž zeje podezřelá velká diskrepance. Vítěz maďarských voleb získává o polovinu více poslaneckých mandátů, než by odpovídalo prosté aritmetice. A právě ona v podstatě 50procentní prémie pro vítěze Orbána je tím, co vyvolává kritiku a pochybnosti. Fidesz se hájí, že je dána pouhým nestranným uplatněním volebních pravidel.

JAN ŠMÍD

VŠ pedagog, přednáší politologii a ústavní právo

Orbán modifikoval volební systém tak, aby mu opětovně zajistil pohodlnou většinu i v situaci vyžadující popularity

”

Na zvýhodnění nejsilnější strany můžeme těžko hledat něco špatného. Jde o objektivní důsledek některých volebních systémů, zejména většinových. Ten, kdo je v celonárodním měřítku nejsilnější, bude nejsilnější i ve většině volebních obvodů a bude v nich hladce sbírat mandáty. Problém je v tom, že Viktor Orbán, v předtuše svého dalšího volebního vítězství, modifikoval volební systém tak, aby mu opětovně zajistil pohodlnou většinu i v situaci uvadající popularity. A spor je o to, zdali tak neučinil zcela účelově.

Manipulaci s parametry volebních systémů se v politologii říká volební inženýrství a není v principu špatné, pokud není užito zcela účelově; což se bohužel stává často, neboť volební systém je neúčinnějším nástrojem politické manipulace, jak nás poučuje klasik politologie Giovanni Sartori. A Viktor Orbán je nyní v demokratické části Evropy hlavním podezřelým.

Oříšek i pro docenta politologie

Maďarská volební reforma, jež před nedávným proběhla, efektně zkombinovala potřebné reformy s opatřeními, která zdaleka nebyla potřebná a výrazně napomáhají nejsilnější straně a která nesou jasný rukopis svého autora, jenž si je díky parlamentní převaze snadno prosadil. Maďarsko mělo na svoji velikost enormní počet zákonodárců, Orbán je zredukoval na polovinu (populismus, nebo snaha o efektivitu?). Mnoho Maďarů žije za hranicemi své země a Orbán jim dal volební právo – a oni v 95 procentech případů volili právě jeho. Maďarsko mělo velmi komplikovaný tzv. supersmíšený volební systém – voliči měli dva hlasy a poslanci byli voleni třemi různými způsoby. Volební reforma zajistila, že volič má nadále dva hlasy, ale poslanci jsou nyní vybíráni jen dvěma způsoby – ve většinové části a v proporcí na úrovni celého

státu. Zjednodušení volebního systému, o kterém panují úplné legendy, mělo opět své opodstatnění. Nejmenovaný docent politologie přiznává, že maďarský volební systém nepřednáší, neb mu nerozumí..., chyba ovšem nebyla tak úplně na jeho straně. Zjednodušení tedy bylo žádoucí, když se pochopením volebních pravidel musejí prokousávat i docenti politologie. Chvála Orbána ale končí v okamžiku, kdy se na volební systém zkusíme podívat pohledem menších stran, které diskriminuje mnohem více než systém předchozí.

Poslanci již nejsou voleni dvoukolovým většinovým systémem, jaký známe například ze senátních nebo prezidentských voleb, nýbrž jednokolovým, o kterém je známo, že je k menším stranám velmi krutý – do parlamentu se totiž dostane jen ten, kdo má v prvním kole nejvíce hlasů. Žádné takřkovaní jak voličů, tak stran, ve druhém kole již není možné.

Jako na Papui-Nové Guineji

Výsledkem změn volebních pravidel je, že Viktor Orbán získal sice o devět procent méně hlasů, ovšem udržel si prakticky stejnou většinu poslanců v parlamentu (jen o cca 1,5 procenta méně). To je skvělejší vítězství, než jakého dosáhla baronka Thatcherová ve slavných vítězných volbách v roce 1979, kdy při 44 procentech hlasů dostala její strana při zčásti podobném volebním systému „jen“ 52 procent mandátů. To je dáno mimo jiné tím, že proti Orbánovi nestojí žádná relevantní politická síla, která by mu dokázala alespoň v nezanedbatelném počtu volebních obvodů sebrat vítězství.

Fidesz navíc při návrhu volební reformy vyvinul značnou invenci. Obvyklou snahou etablovaných stran bývá zkomplikovat přístup oponentů na politické kolbiště. Orbánova strana zvolila opačný model a podmínky kandidatury nesmírně liberalizovala. Na první pohled demokratičtější procedura může mít ale zcela opačný motiv – umožnit kandidovat tolika kandidátům, že se hlasy pro jiné strany roztříští natolik, že vítězi bude stačit i velmi chabá podpora. Na Papui-Nové Guineji, kde se tato taktika rozmohla, běžně vítězí kandidáti s podporou okolo 10 procent. Maďarsko snad tímto směrem nemíří.

Indicie nasvědčují, že Fidesz si pojistil parlamentní většinu i po dalších postupných poklesech popularity na dlouho dopředu. A tak jedinou dobrou zprávou maďarských voleb je, že Orbánem zavedený systém hrubě nesvědčí radikální straně Jobbik – aritmeticky by při 20,5 procenta hlasů měli mít 41 poslanců, ve skutečnosti jich mají jen 23. V ostatních aspektech ale maďarská volební pravidla vypadají jako Orbánova (své)pomoc vlastní straně.

e-mail: john_smid@yahoo.com